

DIFERENȚIEREA LEXICALĂ VS DISOCIEREA SEMANTICĂ ÎN PRACTICA LEXICOGRAFICĂ DIN PERSPECTIVA ABORDĂRII SEMANTICO-ETIMOLOGICE. CAZUL UNITĂȚILOR LEXICALE PĂSTURĂ DIN DACOROMÂNĂ

RALUCA-MIHAELA NEDEA

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române, București

Această nouă reflecție asupra problematicii distincției contextuale dintre polisemie și omonimie, aspect controversat al lingvisticii generale și extrem de important pentru practica lexicografică, pornește de la o cercetare a noastră detaliată asupra unui caz particular, cel al statutului semantico-etimologic atribuibil unităților lexicale *păstură* din dacoromână (PĂSTURĂ¹ s. f. (*sic!*)¹ și PĂSTURĂ² s. f., cf. DLR (1972), tomul VIII, partea 1, litera P (P–PĂZUI), analizate de noi alături de cuvântul *păstură* din aromână (Nedeia 2015).

Adoptarea diferențierii lexicale ori, dimpotrivă, a disocierii semantice, în cazurile individuale ale lexemelor aflate într-o relație de contiguitate prin raportarea la un corp fonetic identic sau aproape identic, la un posibil etimon direct sau indirect comun (mai mult sau mai puțin îndepărtat), precum și la o eventuală sau sigură înrudire de sens, reprezintă o problemă adeseori dificil de rezolvat în practica lexicografică. În ce măsură ar putea fi normată operarea unei astfel de separări lexicale în „perechi” omonimice sau omografe de cuvinte (sau, în situații mai rare, chiar în serii de trei sau de mai multe vocabule) ori, dimpotrivă, a unei „simple” disocieri semantice în cadrul aceleiași unități lexicale?

Problematica distincției contextuale dintre polisemie și omonimie este clasată ca „deosebit de dificilă” în diverse studii și articole de semantică, fiind și mai controversată în practica lexicografică decât ar putea reieși din astfel de cercetări teoretice, întrucât lexicograful-etimolog este chemat să analizeze aspecte lingvistice uneori contradictorii din punctul de vedere al fundamentării lor în plan general și să opereze în articolele de dicționar diferențieri considerate uneori subiective, criticabile, arbitrare, supuse simțului său lingvistic². Lingvistul-teoretician generalizează sau, dimpotrivă, particularizează faptele lingvistice cu

¹ Forma-titlu a acestei prime unități lexicale este accentuată în DLR pe silaba penultimă (*păstură*¹ s. f., și nu *păstură*¹ s. f., cu accentul pe silaba antepenultimă), iar în alineatul consacrat variantelor de accentuare este menționată, de fapt, aceeași formă de accentuare pe silaba penultimă, așadar, tot *păstură* (!), cel mai probabil dintr-o eroare de tehnoredactare.

² Pentru afirmarea și explicarea caracterului controversat al categoriei semasiologice a omonimiei, v., spre exemplu, Avram (1958: 316); Hristea (1984³: 17-23); LRC II (1985²: 130); Bucă, Evseev (1976: 99–100); Moroianu (1999: 26); Bidu-Vrâncănu, Forăscu (2005: 65–66); Băcilă (2007: 247–262).

ajutorul unui material lexical în interiorul căruia poate opera selecția, oferind soluții teoretice din cele mai diverse, în vreme ce lingvistul-practician, în speță lexicograful, este dator să ofere soluții punctuale de abordare neselectivă a unui conglomerat lexical¹. De aici provine în practica lexicografică mulțimea inconsecvențelor și a contradicțiilor în tratarea unor cuvinte ca sensuri distincte ale aceleiași unități lexicale, respectiv ca omonime.

Omonimia, înțeleasă în mod tradițional (didactic și poate perimat!) ca o relație de identitate formală perfectă între lexeme, însă de diferență totală în planul conținutului semantic² (nu în mod necesar și al originii, al etimologiei!³), se contrapune, în fond, polisemiei, considerată principala categorie semasiologică a unei limbi și înțeleasă ca o relație între sensurile aceleiași unități lexicale, numite și lexeme.

Omonimia este interpretată de Ion Coteanu, în LRC II (1985²: 118), ca un proces contrar sinonimiei, prin faptul că, în cadrul relației de omonimie, același corp fonetic trimite la doi referenți diferiți, spre deosebire de sinonimie, manifestare a unui mod de organizare a cuvintelor în jurul unui singur referent, ale cărui aspecte particulare sunt redată prin termeni echivalenți din punct de vedere semantic⁴.

Polisemia ar presupune existența unui component semantic sau „sem” comun unor unități lexicale identice din punct de vedere formal, în vreme ce omonimia ar înseamnă „orice corpuri fonetice (două sau mai multe) identice lipsite de un sem comun”⁵.

¹ „Explicația impasului în care se află atât lexicografia, cât și semantica rezidă, în fond, în aceea că omonimia, ca fenomen sincron, este provocată de procese diacronice diferite” (Bidu-Vrâncău și Forăscu 2005: 66).

² Ca exemple de omonime tipice, necontroversate (omonime lexicale neetimologice), ar putea fi menționate perechile *liliac*¹ „arbust cu flori plăcut mirositoare” (din tc. *leylac*, cf. bg. *liuleak*)/ *liliac*² „animal nocturn insectivor” (din bg. *liljak*) sau *somn*¹ „stare fiziologică” (moștenit din lat. *somnus*)/ *somn*² „pește răpitor” (din sl. *somŭ*), v. DEX pentru definițiile și etimologiile acestor cuvinte. Recent, Moroianu (2013 a: 45–63) admite în categoria omonimiei cuvinte cu un corp fonetic identic, diferite din punct de vedere morfologic, dar nu și semantic (prin prezența unui sem comun), și nici etimologic (prin existența unui etimon îndepărtat comun), spre exemplu *acid*¹ adj./ *acid*² s.n., categorie care ar corespunde, de altfel, celei a omonimelor „lexico-gramaticale”, provenite „prin procedeul de formare a cuvintelor pe calea schimbării categoriei gramaticale” (a conversiunii morfologice), v. Avram (1958: 316, 317); Bucă și Evseev (1976: 102) ș. a., dar *contra* Diaconescu (1959: 42).

³ Cf. Hristea (1984³: 22), care dă ca exemple de omonime cu origini diferite (ce au însă etimoane din aceeași limbă), cuvintele *semăna*¹ „a arunca semințe” (din lat. *seminare*) și *semăna*² „a fi asemănător” (din lat. *similare*), iar ca exemple de omonime cu aceeași origine cuvintele *broască*¹ „animal amfibi” și *broască*² „mecanism de încuiere a ușii, încuietorie”, ce provin din același lat. **broasca*, „desfăcut”, de fapt, dintr-un cuvânt polisemantic prin „ruperea verigii de legătură între cele două sensuri ale fostului cuvânt polisemantic”. Dezintegrarea structurii unui cuvânt polisemantic ar conduce la constituirea așa-numitelor „omonime semantice”, v. clasificarea omonimelor realizată de Ivan Evseev în capitolul *Omonimia* (Bucă și Evseev 1976: 102).

⁴ I. Coteanu insistă *ibidem*, p. 118–128, atât asupra impedimentului reprezentat de omonimie pentru actul comunicării verbale (în spiritul concepției reprezentanților geografiei lingvistice a lui Gilliéron, omonimia fiind considerată chiar o „boală” periculoasă a limbii), v. și Bucă și Evseev (1976: 99), cât și asupra reacțiilor „reparatorii”, dezambiguizante, în cadrul sistemului ilustrat de limba vorbită, care implică rezolvarea „conflictului omonimic”: „Datorită confuziilor la care poate da naștere, omonimia a fost considerată adesea un accident supărător, o piedică în actul de comunicare a ideilor. Într-adevăr, în practica vorbirii, unele omonimii duc în cele din urmă la eliminarea unui omonim sau la modificarea lui.”

⁵ Cf. Coteanu, LRC II (1985²: 124), care dă ca exemple de cuvinte polisemantice vocabulele *baie*¹ (din lat. *balnea*) „scaldă; scaldătoare; cameră de spălat; localitate de cură balneară”, *cap*¹ (din lat. *caput*), cu un prim sens general de „parte a superioară a corpului omenesc”, dar și cu numeroase alte sensuri provenite din procese semantice precum metonimia, metafora și sinecdoca, și *casă*¹ (din lat. *casa*), cu un prim sens general de „încăpere destinată a servi drept locuință omului”, dar și cu numeroase alte sensuri secundare,

Th. Hristea subliniază, în *Sinteze de limba română* (1984³: 22), că omonimele, fiind în mod obligatoriu și omofone, trebuie să aibă, așadar, și același accent¹. Dimpotrivă, Ion Coteanu admite (1985²: 119), în categoria „omonimiei tolerabile” acele cuvinte, două sau mai multe, ale căror forme diferă printr-un detaliu fonetic, gramatical sau printr-unul stilistico-funcțional², inclusiv prin accent (cuvintele respective fiind, de aceea, așa-numitele „omonime omografe”, dar nu și omofone!), spre exemplu *bói* s. n. „făptură, înfățișare, aspect”/ *boi* vb. IV „(a) colora, a vopsi”, cu accent diferit și ca părți de vorbire distincte.

Funcția diferențiatore a accentului ar presupune, în mod evident, limitarea considerării, respectiv a înregistrării în dicționare a anumitor cuvinte ca vocabile distincte, omografe (paronimice?), și nu ca omonime, accentul având, altfel spus, în sine însuși un rol „separator” suficient din punct de vedere semantic, v. și Avram (1958: 332).

Cu toate acestea, în DEX și în edițiile lui succesive, cuvintele *óchi* s. m., respectiv *ochí* vb. IV, deși diferențiate morfologic și semantic prin intermediul accentului, sunt tratate în mod eronat ca omonime (*ÓCHI*¹ s. m., *OCHÍ*² vb.) și, la fel, cuvinte precum *comedie* s. f./*comédie* s. f.³ sau *companie* s. f./*compánie* s. f. etc. apar înregistrate ca omonime și nu ca unități lexicale distincte sau ca dublete lexicale, cf. Hristea (1984³: 172).

În mod uimitor, chiar și în DLR, împotriva normei înseși de redactare asumate, pot fi întâlnite situații în care sunt consemnate ca omonime cuvinte deja diferențiate prin tiparul de accentuare, care nu sunt, deci, și omofone, ca o condiție *sine qua non* a relației de omonimie, ci doar omografe. Cităm, dintr-o lungă listă de exemple, false omonime precum *pătpădúchi* interj., s. m., raportat semantico-etimologic la substantivul *pitpalac* și respectiv *pătpăduchi* vb. IV, raportat semantico-etimologic la verbul *pitpălăci* (înregistrate în DLR ca *pătpădúchi*¹ și *pătpăduchi*²); substantivul *pătúu*, diminutiv al lui *pat*¹ „obiect de mobilier”, înregistrat ca *pătúu*¹ subst. (Regional) Pătuț, cu etimonul *pat*¹ + suf. *-ui*, corelat cu verbele *pătu*² și *pătui*³ (acestea două din urmă considerate, pe bună dreptate, omonime).

derivate din acesta, vocabile care au fiecare dintre ele și câte un pandant omonimic: *baie*² „mină” (din sl. *banĭ*), *cap*² „promontoriu” (sens neologic, după fr. *cap*) și *casă*² „recipient pentru depozitarea banilor și a altor valori; loc unde se face o plată; instituție financiară” (din it. *cassa*).

¹ Cf. și *Normele de redactare a Dicționarului limbii române*, exemplar dactilografiat, p. 238, unde se precizează că „nu trebuie pus număr la umăr la cuvinte de tipul *óchi* s. m., respectiv *ochí* vb. IV, care se deosebesc între ele prin accent și deci nu sunt omonime”. Pentru ideea asupra rolului distinctiv sau diferențiator al accentului, v. și Hristea (1984³: 171–172), care analizează categoria dubletelor lexicale și totodată etimologice, de tipul *vestíbul* (Anat.) „prima cavitate a urechii interne”, cu pl. *vestíbule*, și *vestibúl* „încăpere, curte”, cu pl. *vestibúleri*, așadar cuvinte distincte, diferențiate atât fonetic, cât și morfologic, raportate însă la același etimon, lat. *uestibulum*.

² Potrivit lui I. Coteanu, v. LRC II (1985²: 118–119), categoria „omonimiei intolerabile”, contrapusă categoriei omonimiei „tolerabile” sau „parțiale” (ilustrată, spre exemplu, de omonimia lexico-gramaticală) include, în schimb, acele omonime cu toate formele lor identice și aparținând aceleiași variante funcționale a limbii, spre exemplu *căprár*¹ „păstor de capre” (din lat. *caprarius*) și *căprár*² „caporal” (variantă a rom. *caporal*, provenită din rom. *căplár* sau *căpral*, cf. DELR), I. Coteanu susținând necesitatea dezambiguizării omonimiei în practica vorbirii, v. *ibidem*, p. 126–128.

³ Cf. dimpotrivă DA, unde este consemnat un singur termen *comédie*, împrumutat în limba română pe două căi sau filiere, cu două accentuări posibile, cu două sensuri principale („operă dramatică”, respectiv „spectacol public; întâmplare ciudată și hazlie”) și cu etimologii corespunzătoare diferite (lat. *comoedia*, fr. *comédie* pentru primul sens; germ. *Kommoedie* pentru cel de-al doilea sens), așadar interpretat ca un cuvânt polisemantic. Polisemantic este considerat, în DA, de asemenea, cuvântul *companie*, accentuat *compánie*, dar și *companie*, la rândul său intrat în limba română pe mai multe filiere neologice posibile (fr. *compagnie*, it. *compagnia*, germ. *Kompagnie*).

Pentru a distinge, pe de o parte, polisemia de omonimie și, pe de altă parte, pentru a diferenția omonimia de acest tip special de paronimie¹, în cadrul căreia cele două sau mai multe cuvinte, cu un corp fonetic aproape identic, cu excepția accentuării și/sau a valorii morfologice, pot fi, dar nu în mod obligatoriu, înrudite din punct de vedere semantic și pot avea deopotrivă un etimon îndepărtat sau indirect comun, aparținând aceleiași familii lexico-etimologice, trebuie în mod consecvent avută în vedere coroborarea criteriului semantic cu cel etimologic².

În *Norme ...*, capitolul *Limitele dicționarului*, p. 5, paragraful 18, se precizează: „O problemă mai dificilă este cea a delimitării omonimelor. Redactorul se va conduce, în general, după etimologie. *Raft* „harnașament” este alt cuvânt decât *raft* „poliță”. Uneori se vor face articole separate chiar în cazul unor cuvinte care, privite strict etimologic, ne duc spre un cuvânt unic, dar pătrunderea lor în limbă pe căi diferite și la intervale foarte depărtate, cum și sensurile foarte diferențiate cer tratarea lor separată. Astfel cuvintele: *calcul* „socoteală” și *calcul* „piatră la rinichi” (cuvinte paroxitone raportate semantic și etimologic la lat. *calculus* „pietrică”) formează cuvinte aparte”³.

„Ruperea verigii de legătură între sensurile unui cuvânt polisemantic” ca potențială sursă de apariție a unor relații de omonimie, cf. Hristea (1984³: 22), în cadrul unor evoluții de sens paralele, trebuie întotdeauna confirmată, credem noi, de soluția etimologică.

În ceea ce privește cazul ilustrativ la care ne referim, DLR menționează două sensuri principale ale cuvântului *păstură*¹ s. f. (de fapt, *păstură*¹ s. f., după cum am arătat *supra*, în nota 1, p. 1, înregistrat în mod eronat în DLR ca paroxiton): 1. „polen depozitat de albine în celulele fagurilor și folosit, pe lângă miere, ca hrană pentru ele și pentru puiet”; 2. „substanță rășinoasă, aromată și amară, culeasă de albine de pe mugurii arborilor pentru a o folosi la astupatul crăpăturilor din stup, la lipitul fagurilor etc.; propolis, (regional) păstrar”⁴ ♦

¹ Cf. Hristea (1984³: 22), care definește paronimia, considerată o cvasiomonimie, ca „o relație între cuvinte foarte asemănătoare sau aproape identice din punct de vedere formal, însă deosebite (într-o măsură mai mică sau mai mare) în ceea ce privește sensul sau conținutul lor semantic”.

² Cf. totuși Bidu-Vrănceanu și Forăscu (2005: 65), care consideră că, în practica lexicografică, „absolutizarea criteriului originii contrazice însă uneori principiile semantice și creează, nu o dată, nedumeriri”, neacoperind „situația omonimelor semantice provenite din dezagregarea polisemiei și nici pe aceea a sensurilor adăugate unui cuvânt românesc prin calc semantic”.

³ În aceleași *Norme...*, p. 238 (*Câteva indicații de ordin general asupra metodei de lucru*), sunt date și indicații de ordin tehnic cu privire la ordinea alfabetică a omonimelor: „În cazul omonimelor (de altfel rare) aparținând la categorii gramaticale deosebite, ordinea alfabetică a articolelor va fi dictată de ordinea alfabetică a indicației gramaticale: adv. trece înainte de interj., s. f., înainte de s. m., subst. înainte de vb. etc. Deci: CORN¹ s. n. (Arbore), CORN² s. n. (La animale). Acest criteriu este valabil la cuvintele care au în titlu o formă unică. Cuvintele cu formă dublă în titlu (*frumos, nepot*) trec, într-un șir de omonime, după cele care ar avea în titlu o singură formă, indiferent de categoria gramaticală respectivă. Omonimele aparținând aceleiași categorii gramaticale se aranjează într-o ordine care să corespundă cu importanța sau cu răspândirea lor: MOLÉTE¹ s. m. Vierme (are dezvoltare mare), MOLÉTE² s. m. Copac (cu dezvoltare mai mică), MOLÉTE³ s. m. Pește (cu dezvoltare mică), MOLÉTE⁴ subst. (Categoria gramaticală *subst.* se așază după categoria gramaticală s. m., conform principiului ordinii alfabetice arătat mai sus). În cazul când s-ar ivi necesitatea de a deosebi două cuvinte cu identitate grafică (pentru o trimitere, o etimologie etc.) se va marca accentul.”

⁴ Termenul *păstrar*, considerat echivalentul regional, relativ slab atestat, al dacorom. *păstură*¹ „tip de polen”, este raportat etimologic la verbul (*a*) *păstra*, cf. *păstra*, DLR (1972), tomul VIII, partea 1, litera P (P-PĂZUI). Suffixul *-ar* delimitabil în structura acestui cuvânt ar indica, după cum se pare, apartenența la categoria lexicală a „numelor de instrumente și obiecte, mai ales de uz casnic”, cf. SFC III (1962: 145).

(Regional; în forma *păscură*) Boștină (obținută din fagurele stors)”. DLR consemnează și un al treilea sens principal al cuvântului, acela de „fagure”, derivat probabil prin lărgire semantică din unul dintre cele două sensuri prezentate mai sus, cu incidență regională (transilvăneană) și înregistrat prima oară în *Lexiconul de la Buda* (1825)¹.

Cuvântul are o primă atestare relativ timpurie, c. 1650, în *Anonymus Caransebesiensis*, sub forma variantei *prestură* (nefiind însoțită însă de echivalentul său latin) și este considerat în DLR ca fiind moștenit din lat. *pastura*.

Cea de-a doua intrare din DLR, *păstură* s. f., regionalism din zona Transilvaniei, cu sensul general implicit de „pânză”, este definit prin diverse derivări (restrângeri/specializări) semantice ale acestei noțiuni: „șervet”, „ștergar”, „năframă”, „broboadă”, „catrință”, „fotă”, „batistă”, din domeniul lexical al produselor textile, fiind atestat cel mai devreme în LB (1825), considerat ca având etimologie necunoscută, dar raportat la termenul *pânzătură*.

Cuvântul *păstură* apare menționat în majoritatea dicționarelor de limbă română, atât a celor mai vechi, din secolul al XIX-lea, cât și a celor mai recente, din secolul al XX-lea.

În aceste dicționare, termenul *păstură* este considerat fie polisemic, cu cele două sensuri principale distincte: „tip de polen” [produs apicol], respectiv „tip de pânză” [produs textil], v. Iser (1850), Polizu (1857), Barcianu-Popovici (1868), Barcianu-Popovici (1886), Barcianu-Popovici (1900³), Ar. Densusianu (1895: 164), Alexi (1906²), Resmeriță (1924), fie, dimpotrivă, sunt înregistrate două cuvinte „autonome”, așadar, presupuse omonime, *păstură* sau mai degrabă unități lexicale distincte „paronimice”, cf. LB (1825), Cihac, I (1870: 197), LM (1871), Șăineanu (1896), Scriban (1939), Tiktin, III (1912), Tiktin, III (1989²), Tiktin, III (2005³).

Pe de altă parte, termenul dacorom. *păstură*² „tip de pânză” [produs textil], regionalism transilvănean relativ marginal, este omis în dicționarele „moderne” din secolele al XX-lea și al XXI-lea probabil din pricina statutului său de cuvânt periferic (DL, DM, DEX, DEX², DEX² – 2009, DEX² – 2012).

Un aspect problematic (însă extrem de interesant din perspectiva cercetării semantico-lexicale de față) ni se pare faptul că definirea dacorom. *păstură*¹ „tip de polen” [produs apicol] diferă uneori în mod semnificativ de la dicționar la dicționar (și uneori chiar în dicționare ale aceluiași autor!), fapt care conduce la explicarea termenului prin soluții etimologice diferite, cf. și Ciorănescu (1958: 6197). În schimb, definirea termenului dacorom. *păstură*² „tip de pânză” nu implică aceleași dificultăți și nuanțări din punctul de vedere al realității extralingvistice denotate.

Esențială este pentru delimitarea relației dintre cele două unități lexicale probarea existenței unei eventuale filiații semantice și etimologice între dacorom. *păstură*¹ „tip de polen” [produs apicol] și dacorom. *păstură*² „tip de pânză” [produs textil] care să justifice încadrarea lor ca sensuri diferite ale aceleiași vocabule sau, dimpotrivă, ca termeni distincți omonimi, în cazul identității tiparului de accentuare, ori omografi (paronimi?), în cazul accentuării lor diferite.

În raport cu cele două ipoteze principale privind etimologia cuvântului dacorom. *păstură*¹ „tip de polen”, se dovedește a fi improbabilă totuși o înrudire semantico-etimologică cu dacorom. *păstură*² „tip de pânză”, așadar și o relație de polisemie între aceste unități lexicale.

Astfel, o primă ipoteză este aceea a moștenirii dacorom. *păstură*¹ „tip de polen” din lat. *pastūra*, termen atestat relativ târziu în limba latină², cu sensul originar de „păscut,

¹ Cele trei sensuri ale cuvântului *păstură*¹ s. f. au atestări relativ variate, literare, dar și regionale, atât primare, cât mai ales secundare (lexicografice), cf. DLR.

² Prima atestare a lat. *pastūra* este consemnată la agronomul latin Palladius (secolul al IV-lea – al V-lea d. Hr.), în lucrarea *Opus agriculturae*, X, 8, cf. Ernout, Meillet s. v. *pasco*.

pășunat”, soluție etimologică „tradițională”, consemnată inițial odată cu înregistrarea vocabulei înseși în dicționarele latinizante din secolul al XIX-lea¹ și preluată ulterior în numeroase surse lexicografice, precum și în studii semantico-etimologice recente². Această ipoteză are drept principal argument „reflexele” romanice ale lat. *pastūra*³ sub forma unor cuvinte cu sensurile de „pășune, hrană a vitelor; hrană în general, inclusiv spirituală”, dar și paralelismul, prezent în mentalul vechi românesc și reflectat de limba populară, implicând o extindere semantică, dintre domeniul pastoral și cel apicol, printre alte aspecte, dintre acțiunea de a se hrăni a vitelor și cea a albinelor⁴.

Cea de-a doua ipoteză etimologică referitoare la dacorom. *păștură*¹ „tip de polen” trimite, în schimb, la formația diminutivală reprezentată de lat. **pestūla* (< lat. *pestis* „ciumă”), motivată semantic prin ideea de substanță închisă la culoare, vâscoasă, neplăcută la gust și chiar nocivă, soluție susținută în mod repetat de G. Pascu⁵ și adoptată de Tiktin pe baza unor glosări prezente în mai multe surse lexicografice⁶.

Alte ipoteze etimologice ale moștenirii dacorom. *păștură*¹ din latină propun etimonul lat. *positūra* (*postūra*) „sediment, așezare”⁷ și respectiv etimonul lat. *pistūra* „(resturi, pleavă de la) măciniș” < lat. *pi(n)sere* „a măcina grâu”⁸.

Pentru unele clarificări importante de ordin semantic și etimologic, este necesar ca aceste două unități lexicale din dacoromână să fie corelate cu arom. *păștură*, având sensul principal de „hrană digerată din stomacul sau din intestinalele vitelor”⁹.

Singurul argument valid în favoarea unei presupuse înrudiri semantico-etimologice între cele două unități lexicale *păștură*¹ și *păștură*², și care ar pleda, așadar, pentru o relație de polisemie între acestea, este, după cum am putut constata, cel susținut de Giuglea (1928: 56–57), și anume semul comun reprezentat de „aspectul de pânză al materiei care formează păstura”. Din punct de vedere etimologic, Giuglea, *ibidem*, pune în legătură totodată dacorom. *păștură*² „năframă, pânzătură”¹⁰ cu termenul **păs(ă)tură*, format ca și *pânzătură* (pe care, după cum se înțelege, l-ar fi luat în considerare ca etimon dacă aceasta nu ar fi implicat o reducere fonetică prea mare), dar și cu dacorom. *spas*, *răspas* „întinsura pânzei” și arom. *spease* „(pânză pentru) scutece”, din terminologia țesutului, considerând toate aceste cuvinte elemente străvechi în limba română, anterioare influenței slave¹¹.

În concluzie, după cum am observat în urma analizei semantico-etimologice referitoare la aceste unități lexicale, nu este probabilă existența unei filiații între dacorom.

¹ Cf. LB, Cihac, I (1870: 197), LM.

² Cf. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, vol I. (1887), p. 744 ș. urm. (HEM, I: 744)/ (HEM², I: 529), Per. Papahagi (1907: 41–42), Scriban (1939), Șăineanu (1896), DM, DER, DLR, MDE, DEX, MDE², DEX², D. ENC., MDE³, DEX² – 2009, DEX² – 2012, dar și Brâncuș (2004: 26), Teaha (2005: 183), Teaha (2010: 383–386).

³ Cf. REW 6282, FEW 7, 763–765, Bloch, Wartburg (1994¹⁰: 469), Cortelazzo, Zolli, IV (1985¹: 891), Corominas, Pascual, IV (1993³ s. v. *pacer*), Machado, IV (1977³: 320), dar și Sala (1988: 332).

⁴ Cf. Piurariu-Molnar (1785: 171), Niculiță-Voronca I (1998²: 155), Brâncuș (2004²: 26).

⁵ Cf. Pascu (1910: 32), Pascu (1916: 57), Pascu (1920: 11), dar și Tiktin, III (1912), Tiktin, III (1989²), Tiktin, III (2005³).

⁶ *Șezătoarea*, III (1894: 84), Săghinescu (1901: V; 30), Candrea, Adamescu [1926–1931].

⁷ Resmeriță (1924: 567).

⁸ Ciorănescu (1958: 6197).

⁹ Mihăileanu (1901: 404), Dalametra (1906: 176), Per. Papahagi (1907: 41–42), Pascu (1925); T. Papahagi (1974²).

¹⁰ Semantismul „apicol” îi este totuși, în mod surprinzător, puțin cunoscut lui Giuglea.

¹¹ Dacorom. *păștură*¹, *păștură*² și arom. *păștură* sunt, de asemenea, considerate posibile elemente de substrat, v. Capidan (1921–1922: 477), Philippide, II (1928: 727), Mihăescu (1993²: 313–314).

*păstură*¹ „tip de polen” [produs apicol] și dacorom. *păstură*² „tip de pânză” [produs textil], care să justifice o relație de polisemie între ele, diferențierea lexicală operată în DLR fiind, așadar, cel puțin deocamdată, până la evidențierea unor noi argumente în sprijinul posibilei etimologii comune a celor două cuvinte, în acest caz particular, una justă. În schimb, clasarea celor două vocabule ca omonime este admisibilă doar în situația, puțin probabilă, în care aceste cuvinte ar fi deopotrivă paroxitone (așadar, omofone), în cazul contrar al diferenței de accentuare dintre ele fiind necesar a fi considerate drept unități lexicale distincte, omografe, eventual „paronimice”.

SURSE

- Alexi, Theochar, 1906², *Dicționar român-german*, Brașov (Brassó), Editura H. Zeidner.
- Alonso, Martín, 1958, *Enciclopedia del idioma. Diccionario histórico y moderno de la lengua española (siglos XII al XX) etimológico, tecnológico, regional e hispanoamericano*, Madrid, Aguilar, tomo III, N–Z.
- Apicultura. Manualul cursantului*, 2012, Ploiești, Editura Crepuscul.
- Barcianu-Popovici, Sab., 1868, *Vocabulariu român-nemțesc*, Sibiu (Hermannstadt), Tipariul și Editura lui Teodor Steinhausen.
- Barcianu-Popovici, Sab., 1886, *Dicționar român-german și german-român (Wörterbuch der romanischen und deutschen Sprache)*. În două părți, Sibiu (Hermannstadt), Institutul tipografic, Societate pe acții.
- Barcianu-Popovici, Sab., 1900³, *Dicționar român-german și german-român*, Sibiu, Editura și Tipariul lui W. Krafft.
- Bloch, Oscar, Wartburg, Walther von, 1994¹⁰(1932¹), *Dictionnaire etymologique de la langue française*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Candrea, I.-Aurel, Gh. Adamescu, [1926–1931], *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I–II*. București, Editura „Cartea Românească”, I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I.-Aurel Candrea, II: *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu. [CADE]
- Cihac, A. de, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, I, 1870, II, 1879. Vol. I–II. I: *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870; II: *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*. Francfort s/M, Ludolphe St. Goar; Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.
- Cioranescu, Alejandro [= Alexandru C. Ciorănescu], 1958, *Diccionario Etimológico Rumano*, Fasc. 1–7, Tenerife, Universidad de La Laguna (Biblioteca Filológica).
- Corominas, Joan, José A. Pascual, 1993³, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, ME-RE, volumen IV, Madrid, Editorial Gredos.
- Cortelazzo, Manlio, Paolo, Zolli, IV, 1985¹, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, 4/O–R, 1985–1992, Bologna, Nicola Zanichelli Editore.
- DA = *Dicționarul limbii române*, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1913 șu.
- Dalametra, I., 1906, *Dicționar macedo-român*, București, Carol Göbl.
- Densusianu, Ar., 1895, „Glosariu din Țara Hațegului”, *Revista critică literară*, III, p. 164. Director Ar. Densusianu, Iași. Anul I (1893) ș. urm.
- Dictionarium valachico-latinum*, c. 1650. Primul dicționar al limbii române. [Cunoscut sub numele *Anonymus Caransebesiensis*]. Studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 69–133. [ANON. CAR.]

- Dicționar enciclopedic român*. Vol. I–IV. I: A–C, 1962; II: D–J, 1964; III: K–P 1965; IV: Q–Z, 1966, București, Editura Politică. [DER]
- Dicționar enciclopedic*. [Vol.] I–VII, I: A–C, 1993; II: D–G, 1996; III: H–K, 2000; IV: L–N, 2001; V: O–Q, 2004; VI: R–Ș, 2006; VII: T–Z, 2009, București, Editura Enciclopedică. [D. ENC.]
- Dicționar german-român*, 2007³, ediția a III-a revizuită și îmbogățită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti”, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Dicționarul etimologic al limbii române*, Volumul II, Litera C, Partea 1 (CA-CIZMĂ), 2015, București, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti”. [DELR]
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 1975. Conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche, București, Editura Academiei Române. [DEX]
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 1996², ediția a II-a. Conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, Lucreția Mareș. Academia Română, Institutul de Lingvistică din București, București, Editura Univers Enciclopedic. [DEX²]
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009², ediția a II-a, revăzută și adăugită, [Tiraj nou], București, Editura Univers Enciclopedic Gold. [DEX² – 2009]
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 2012², ediția a II-a, revăzută și adăugită, [Tiraj nou], București, Editura Univers Enciclopedic Gold. [DEX² – 2012]
- Dicționarul limbii române literare contemporane*, IV, 1957, Academia Română. [București], Editura Academiei. Vol. I–IV. I: A–C, 1955; II: D–L, 1956; III: M–R, 1957; IV: S–Z, 1958. [DL]
- Dicționarul limbii române moderne*, 1958. Sub direcția prof. univ. D. Macrea. Academia Română, Institutul de Lingvistică din București, [București], Editura Academiei Române. [DM]
- Dicționarul limbii române*, 1965–2010, Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. București, Editura Academiei. [DLR]
- Ernout, Alfred, Antoine, Meillet, 1959⁴ [1932¹], *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, Klincksieck.
- Felecan, Nicolae, 2001, *Dicționar de omonime lexicale și gramaticale*, ediție revăzută și adăugită, București, Editura Vox.
- FEW = *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes...* von Walther v. Wartburg, 7. Band, N-Pas, 1955, Basel- R. G. Zbinden & Co.
- Hasdeu-Petriceicu, B., *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, I–III, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, București, Minerva. I: 1972 [1887¹, în reviste între 1871 și 1873]; II: 1974 [1887¹]; III: 1976 [1893¹]. [HEM]
- Iser [= Iszer], Andrei, 1850, *Vocabular românesc-nemțesc*. Kronstadt [= Brașov], Gedruckt bei Johann Gött.
- Laurian, A. T., I. C. Massim, *Dicționarul limbei romane*. Tom. I–III. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect. București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români. I: (A–H), 1871 [în realitate: 1873]; II: (colaboratori Iosef Hodoș și G. Barițiu): I–Z, 1876; III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine îndoioasă*, 1871 [în realitate: 1877]. [LM]
- Lesicon românesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat seu: Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*, 1825, Budae, Typis et Sumtibus Typographiae Regiae Universitatis Hungaricae. [LB]

- Machado, José Pedro, IV, 1977³, *Diccionario etimológico da lingua portuguesa*, 3-e edição, quarto volume, M–P.
- Marin, Maria (coord.), 2009–2011, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*. Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha. Vol. I–III. București, Editura Academiei Române, I: Literele A–C, 2009; II: Literele D–O, 2010; III: Literele P–Z, 2011. [DGDS]
- Meyer-Lübke, Wilhelm, 1935, *Romanisches etymologisches Wörterbuch. Dritte Auflage*, Heidelberg. [REW³]
- Mic dicționar enciclopedic*, 1972, București, Editura Științifică și Enciclopedică. [MDE]
- Mic dicționar enciclopedic*, 1978². Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică. [MDE²]
- Mic dicționar enciclopedic*, 2005, București, Editura Univers Enciclopedic. [MDE³]
- Mihăileanu, Ștefan, 1901, *Dicționar macedo-român*, București, Carol Göbl.
- Niculică-Voronca, Elena, I: 1998², *Datinele și credințele poporului roman adunate și așezate în ordine mitologică*, Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum I. O. (Cernăuți, 1903¹).
- Papahagi, Tache, 1974² [1963¹], *Dicționarul dialectului aromân – general și etimologic. Dictionnaire aroumain – général et étymologique*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România. [DDA].
- Pascu, Gorge, 1925, *Dictionnaire étymologique macédo-roumain, I. Les éléments latins et romans*, Iași, Cultura Națională.
- Piuaru-Molnar, Ioan, 1785, *Economia stupilor*. Vienna, la Iosif nobil de Curțbec.
- Polizu, G. A., 1857, *Vocabular româno-german*, Brașov, Tiparul Römer și Kamner.
- Resmeriță, Alexandru, 1924, *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române. Care arată originile și semnificările vorbelor, a numirilor geografice române și a multor nume de persoane. Întocmit după cele mai noi cercetări filologice, cu o prefață asupra formării limbei române*, Craiova, Institutul de Editura „Ramuri”.
- Saghinescu [= Săghinescu], V., I: 1901; II: 1902, *Vocabular românesc de vro câteva mii cuvinte, cu o critică minuțioasă și cu îndreptar erorilor „Dicționarului universal al limbei române” de Lazăr Șăineanu etc. [și] Suplement la Vocabularul limbei române de câteva mii de cuvinte*. Vol. I–II. Iași, Tipografia Națională.
- Scriban, August, 1939, *Dicționarul limbii românești. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*. Edițiunea întâia. Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”.
- Șăineanu, Lazăr, [1896], *Dicționar universal al limbei române*, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca.
- Șezătoarea* III, 1894, Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălticeni, I – XXVII. 1892–1899; 1901–1905; 1907–1916; 1922–1929.
- Tiktin, Dr. H., I: 1903; II: 1911; III: 1912, *Dicționar român-german (Rumänisch-deutsches Wörterbuch)*. I–III, București, Imprimeria Statului.
- Tiktin, H., *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron. [Band I–III]. Wiesbaden. Otto Harrassowitz. I: 1986; II: 1988; III: 1989.
- Tiktin, H., *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Band I–III, Cluj-Napoca, Clusium. I: 2000; II: 2003; III: 2005.

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Mioara, 1958, „Mijloace morfologice de diferențiere lexicală în limba română”, *Studii și cercetări lingvistice*, IX, 3, p. 315–333.

- Bara, Mariana, 2004, *Le lexique latin hérité en aroumain dans une perspective romane*, München, Lincom Europa.
- Băcilă, Florina-Maria, 2007, *Omonimia în limba română. Privire monografică*, Timișoara, Editura Excelsior Art.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, Narcisa Forăscu, 2005, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Editura Humanitas Educațional.
- Brâncuș, Grigore, 2004², *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*, ediția a II-a, București, Editura Fundației România de Mâine.
- Bucă, Marin, Ivan, Evseev, 1976, *Probleme de semasiologie*, Timișoara, Facla.
- Buchi, Éva, 2015, „What are etymological (and etymographical) units made of: vocables or lexemes?”, Hungarian Academy of Sciences, Research Institute for Linguistics (Budapest, January 27, 2015).
- Capidan, Theodor, 1921–1922, „Raporturile albano-române”, *Dacoromania*, II, p. 477.
- Coteanu, Ion, Lucia Wald (coord.), 1981, *Semantică și semiotică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Coteanu, Ion (coord.), II, 1985², *Limba română contemporană*, volumul al II-lea (*Vocabularul*), ediție revizuită și adăugită, București, Editura Didactică și Pedagogică [LRC II²].
- Diaconescu, Paula, 1959, „Omonimia și polisemia”, în *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, București, Editura Academiei, p. 133–153.
- Felecan, Nicolae, 1980, „Omonimia, polisemia și sistemul limbii”, *Buletin științific*, Baia Mare, vol. V, p. 17–21.
- Giuglea, George, 1928, „Elemente străvechi în limba română”, *Revista filologică*, II, p. 49–65.
- Graur, Alexandru, 1937, „Corrections roumaines au REW”, *Bulletin linguistique*, V, p. 80–124.
- Guiraud, Pierre, 1967² [1964¹], *L'étymologie*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Hristea, Theodor, 1968, *Probleme de etimologie. Studii, articole, note*, București, Editura Științifică.
- Hristea, Theodor (coord.), 1984³, *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros.
- Mărgărit, Iulia, 2009, *Vocabularul graiurilor muntenesti actuale*, București, Editura Academiei Române.
- Mihăescu, Haralambie, 1993 [1933¹], *La Romanité dans le Sud-Est de l'Europe*, București, Editura Academiei Române.
- Moroianu, Cristian, 2009, „Omonimia în sfera lexicului”, *Limbă și literatură*, II, p. 23–33.
- Moroianu, Cristian, 2013a, *Lexicul moștenit – sursă de îmbogățire internă și mixtă a vocabularului românesc*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române.
- Moroianu, Cristian, 2013b, „Un argument lexico-semantic pentru omonimia internă: sinonimia analizabilă”, în Dan Octavian Cepraga, Coman Lupu, Lorenzo Renzi (eds.), *Études romanes, Hommages offerts à Florica Dimitrescu et Alexandru Niculescu*, București, Editura Universității din București, p. 606–617.
- Nedea, Raluca-Mihaela, 2015, „Studiu asupra dacorom., arom. păstură. Probleme lexico-semantică și de etimologie (I)”, *Limba română*, LXIV, 4, p. 476–485.
- Normele de redactare a Dicționarului limbii române*, [s. a.], exemplar dactilografiat, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București.
- Papahagi, Pericle, 1905, *Basmе aromâne și glosar*, București, Edițiunea Academiei Române.
- Papahagi, Pericle, 1907, *Notițe etimologice*. Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom XXIX. Memoriile Secțiunii Literare, no. 5.
- Pascu, Giorge [=Dr. G.], 1910, *Etimologii românești*, Iași, Fundația Universitară „Carol I”, Socec.
- Pascu, Giorge [=Dr. G.], 1916, *Sufixe românești*, București, Edițiunea Academiei Române.
- Pascu, Giorge [=Dr. G.], 1920, *Beiträge zur geschichte der rumänischen Philologie*, Leipzig, Fock.

- Popescu-Marin, Magdalena (coord.), 2007, *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea–al XVIII-lea*. Colectivul de elaborare: Eugenia Contraș, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Rodica Ocheșanu, Magdalena Popescu-Marin, București, Editura Academiei Române.
- Pușcariu, Sextil, 1927, „Etimologii”, *Dacoromania*, IV, partea a 2-a, p. 719.
- Pușcariu, Sextil, 1995, *Însemnările autorului de pe exemplarul propriu de lucru din Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache I. Das lateinische Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen, Heidelberg, Winter, 1905*. Introducerea și stabilirea textului de Dan Slușanschi, București, Editura Universității din București.
- Sala, Marius (coord.), 1988, *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I–VI, Institutul de Lingvistică din București, [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, I: 1959; II: 1960; III: 1962; IV: 1967; V: 1969; VI: 1972 [SFC].
- Teaha, Teofil, 2005, *Cuvinte latinești moștenite în graiurile românești actuale*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti”, București, Editura Academiei Române [Etimologica 16].
- Teaha, Teofil, 2010, „Din lexicul latin moștenit în graiurile românești actuale”, în *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie* (Cluj-Napoca, 16–17 septembrie 2010), p. 379–397.

LEXICAL DIFFERENTIATION VS SEMANTIC DISSOCIATION IN LEXICOGRAPHICAL PRACTICE FROM THE PERSPECTIVE OF THE DOUBLE SEMANTIC AND ETYMOLOGICAL APPROACH. THE CASE OF THE ROMANIAN *PĂSTURĂ* LEXICAL ITEMS

(Abstract)

This paper analyzes the difficulties and oscillations in establishing several consistent, unitary and intelligible criteria for lexical differentiation in opposition to semantic dissociation (homonymy vs polysemy) both generally in semasiology and maybe even more necessarily in lexicographical practice. The individual case of the Romanian *păstură* lexical items obviously illustrates that in this controversial matter only the double semantic and etymological approach is mostly edifying.